

فراگیری علم و دانش از دیدگاه پیامبر(ص)

حامد گرگانی فیروزجاه

چکیده

حضرت محمد(ص) فرمودند: با ارزش ترین انسان ها دانشمندترین آن ها و کم ارزش ترین مردم نادان ترین آن هاست. نتیجه آن که در آموزه های دینی علم همیشه ارزشمند بوده و مطلوب ذاتی دارد و دانستن، یک کمال است و ملاک ارزش گذاری آن، حرکت آن به سمت انسان شناسی و خداشناسی است، از این رو به طور طبیعی هدف مطلوب وسیله مطلوب و متناسب با خویش را می طلبد. باید هم طراحان و دست اندرکاران نظام آموزشی و هم معلمان و مجریان برنامه به این موضوع توجه نمایند؛ با عنایت به اعتقاد اسلامی اکثریت قریب به اتفاق مردم، باید مبنای تعلیم و تربیت و مبنای برنامه درسی در کشورمان مبنای دین اسلام و پیروی از سیره نبوی و ائمه معصومین(ع) باشد(دهقانی و همکاران، ۱۳۹۰). پیامبر بزرگوار اسلام، در طول تاریخ از زوایای گوناگون مورد تحقیق و کنکاش اندیشمندان و صاحب نظران قرار گرفته، خصوصا درباره سیره زندگی او. آن حضرت در جمیع خصال پسندیده، ممتاز و بینظیر بوده و سرآمد برجستگان بشر می باشد. لذا باید نسبت به بهره گیری از دستورات اسلامی و تبعیت از سیره آن حضرت، در بخش های مختلف کتاب های درسی از آن استفاده شود.

واژگان کلیدی: پیامبر، دانش، علوم

مقدمه و بیان مسله

در نگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) علم دارای قداست و احترام ذاتی است. در سخنان ایشان تکریم عالم هم شأن تکریم خدا به حساب آمده است. و برتری عالم بر عابد را مانند برتری شب ماه چهارده بر دیگر شب ها بر شمرده اند. از این رو پیامبر هنگام ورود به مسجد وقتی دید گروهی به عبادت و دسته ای دیگر به مذاکره علمی مشغولند فرمود هر دو گروه بر خیر و سعادتند، اما خود به میان مباحثه کنندگان علمی رفت و در توجیه این عمل خود فرمود: آن گروه خدا را می خوانند اما چون این گروه در حال تعلیم و تعلم اند افضل اند و فرمودند: «من برای یاد دادن به پیامبری مبعوث شده ام» یا آن که در جای دیگر فرمودند: برتری عالم بر عابد هفتاد مرتبه و درجه است. آنان نزدیک ترین گروه به انبیای الهی اند(پایگاه اطلاع رسانی حوزه، ۱۳۹۶).

به نظر می رسد تحلیل کوتاه این بیان و نگاه رسول خدا از این قرار است که محوری ترین امور در اهداف نبوت، علم آموزی است زیرا علم و معرفت به عبادت آگاهانه و تقرب الهی منجر خواهد شد؛ شاید از این جهت است که گفته شده برترین عمل در شب های قدر که هنگامه نزول فرشتگان و تقدیر امور بندگان است و از هزار ماه بهتر است، گفت و گو و مطالعه علمی است. از دیگر موارد، تأکیدات پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) بر جنبه های عام و فراگیرانه علم است. در حدیث معروف پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) علم بر هر مرد و زنی واجب دانسته شده و هرگونه تبعیض در علم آموزی را مردود می داند. و از نظر زمانی حضرت فرموده اند: از گهواره تا گور باید در پی دانش اندوزی و علم آموزی بود و در هیچ دمی از لحظات نباید در این باره دریغ کرد. و از نظر مکانی فرمودند: حتی اگر در کشور چین باشد به دنبال علم جویی باشید(محمدی ری شهری، ۱۳۹۴).

همچنین محدودیت معلم نیز از نگاه اسلام منتفی است، از آن رو که علم را باید آموخت حتی اگر شخص آموزنده منافق و یا بی دین باشد. بر این اساس است که مسلمانان می توانند داد و ستد علمی با دیگر ملل غیراسلامی داشته باشند و از تجربیات و معلومات آن ها به شرط عدم انفعال دینی و فرهنگی استفاده نمایند.

استاد مطهری از دو قید آخر استفاده می کند که مراد از علم آموزی صرف علوم دینی نیست. ایشان معتقد است: آنجا که می فرماید: حکمت گمشده مؤمن است پس آن را به چنگ آورید اگرچه بخواهید از دست مشرکان بگیری» معنی ندارد که خصوص علوم